

YRITYKSEN HUOLELLISUUSVELVOITE JA YMPÄRISTÖOIKEUDEN ERITYISPIIRTEET

Yritysvastuudirektiiviehdotuksen (EU) 2019/1937 arviointia

MITÄ HUOLELLISUUSVELVOITE EDELLYTTÄÄ

- Sisällytettävä yrityksen toimintaperiaatteisiin
 - Valtion valvottava, että päivitetään vuosittain
- Toteutuneiden ja mahdollisten haittavaikutusten tunnistaminen
- Mahdollisten haittavaikutusten ehkäiseminen ja lievittäminen
 - Toimintasuunnitelma, jossa on kohtuulliset ja selkeästi määritellyt määrääjat toimille ja laadulliset ja määrälliset indikaattorit, ”vakuudet” sopimuskumppaneilta käytännesääntöjen noudattamisesta, tehtävä tarpeelliset investoinnit, tarvittaessa keskeytettävä kaupalliset suhteet, jne.
- Toteutuneiden haittavaikutusten lopettaminen ja minimoiminen
 - Em. lisäksi vahingonkorvaukset, taloudelliset korvaukset, korjaava toimintasuunnitelma
- Valitusmenettelyn perustaminen
 - Yleinen valituskanava haitankärsijöille, ammattijärjestöille, työntekijöiden edustajille ja arvoketjun toimialan kansalaisjärjestöille
 - Yritysten velvollisuus järjestää
 - ”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos valitus on perusteltu, valituksen aiheena oleva haittavaikutus katsotaan tunnistetuksi 6 artiklassa tarkoitetulla tavalla.”
- Vaikuttavuuden seuranta
- Julkinen viestintä
 - Vuosittainen raportointi verkkosivuilla

VALVONTA JA SEURAAMUKSET

- Valtion tehtävä valvoa yritysten velvoitteiden noudattamista.
- Valvontaviranomaisella on valtuudet mm.
 - Määrätä lopettamaan säännösten rikkominen,
 - Määrätä toteuttamaan korjaavia toimia
 - Toteuttaa väliaikaisia toimenpiteitä vakavan ja peruuttamattoman vahingon riskin välttämiseksi
 - Suomessa tämän tyyppistä toimivaltaa tähän asti jaettu mm. poliisille ja pelastustoimelle, joiden toimialaan yritysten vastuullisuusraportointien tarkastukset istuvat huonosti
- Taloudellisia sanktioita suhteessa yrityksen liikevaihtoon
- Yksityisoikeudellinen korvausvelvollisuus
 - Ei näyttäisi sisältävän rajoituksia tuottamuksen perusteella, eli luotava ankaran vastuun järjestelmä?
- Julkista tukea hakevien yritysten on todistettava ettei niillä ole direktiivin mukaisia rikkomuksia. Direktiiviehdotuksessa ei ole esitetty aikarajaa, jossa rikkomukset vanhentuisi.

ILMASTONMUUTOKSEN TORJUNTA

- Valtion on varmistettava, että yrityksen liiketoimintamalli ja –strategia ovat linjassa Pariisin sopimuksen 1,5 asteen tavoitteen kanssa
 - Ilmastonmuutos on tunnistettu tai olisi pitänyt tunnistaa yrityksen toiminnan pääasialliseksi riskiksi tai pääasialliseksi vaikuttajaksi -> päästövähennystavoitteet
 - Jos johdon tulospalkkiot liittyvät liiketoimintastrategiaan, pitkän aikavälin intresseihin tai toiminnan kestävyYTEEN, ilmastotavoitteet on sisällytettävä niihin.
 - Jäsenvaltion tehtävä valvoa ja sanktioida tätäkin.

HEIKENTÄMISKIELLOT – SITOVA PÄÄSÄÄNTÖ VAI HEIKKO LÄHTÖKOHTA OPPIRAKENTEES SA?

- Pilaamiskiellot
 - Pintavesien suojelu, ilmansuojelu, meluntorjunta (ei ehdottomia)
 - Maaperän ja pohjavedensuojelu (Suomessa ehdottomia)
 - Merenpilaamiskielto
- Muuttamiskiellot, suhteellisuus ja intressipunninta
- Ilmastonsuojelu
 - Kansainväliset sopimukset vs. yksilöitä velvoittavat normit
- Biodiversiteetin suojelu
 - Nimenomainen suojelu vs yleinen heikentämiskielto
 - Suomessa eri oikeusturva- ja korvausrakenteet kuin ympäristönsuojeluoikeudessa

HUOLELLISUUSVELVOITE VS. YMPÄRISTÖNSUOJELULAINSÄÄDÄNTÖ

- Haitallisten ympäristövaikutusten määritelmät ovat osin hyvin epätarkkoja.
 - Esim. direktiiviluonnoksen viittaus Rion sopimuksen 10(b) art. mukaisen velvoitteen rikkomiseen: valtion on velvollisuus ”ryhtyä biologisten luonnonvarojen käyttöä koskeviin toimenpiteisiin välttääkseen tai minimoidakseen haitalliset vaikutukset biologiseen monimuotoisuuteen”
- Yritysvastuun sääntelyn rakenne on kehittynyt mm. ihmisoikeusajattelusta. Esim. lapsityövoiman käytön kieltäminen on universaali ja kategorinen.
- Ympäristöoikeudessa pilaamiskiellot ovat suhteellisia (mm. resipienttiperiaate). Ennakkoluvituksella on myös suuri merkitys. Samoin viranomaisen varmistaa luvituksessa ja valvonnassa ennaltavaraantumisen tason. Lupamenettelyt ja –vaatimukset eroavat myös jäsenvaltioiden välillä.
- Voidaanko direktiivin valvonta (ml. sanktio- ja korvauskynnykset) harmonisoida jäsenvaltioiden välillä vai onko se edes tavoitteena?
 - Onko sanktio- ja korvauskynnysten tarkoitus olla tiukempia kuin nykyisten ympäristösäännösten vai luoda jonkinlainen perälauta? Jos jälkimmäinen, onko tunnistettu tilanteita, mihin sääntelyä tarvitaan?

YRITYSVASTUULAINSÄÄDÄNNÖN KEHITYSPIIRTEITÄ

- Yleisperiaatetasoinen sääntely ja vastaavat ongelmat näkyvät myös mm. EU:n taksonomiassa ja vihreän siirtymän hankkeiden etusijasääntelyssä.
- Miten Do No Significant Harm –periaate suhteutuu nykyisiin säännöksiin, kuten luvitukseen tai vastuusääntelyyn? Saavutettaisiinko vastaavat tavoitteet ympäristöoikeuden nykyisillä periaatteilla, käsitteillä ja yleisillä opeilla?
 - Mitä ongelmaa DNSH –periaatteella pyritään ratkaisemaan?
 - Onko tarkasteltu muut ratkaisuvaihtoehdot ja vertailtu niiden vaikutuksia?
 - DNSH –periaate on ympäristösääntelyyn istutettava uusi instrumentti, jonka vaikutuksia ei ole pyritty asianmukaisesti arvioimaan. Onko sitä tarkoitus konkretisoida esimerkiksi jonkinlaisilla globaaleilla soft law – lähteillä? Kun kyse on velvoittavan sääntelyn pohjasta, voidaanko näitä oppeja soveltaa ja kehittää oikeusvarmuuden kannalta ennakoitavasti ja eri jäsenvaltioiden oikeuskulttuurin soveltuvasti?
- Taksonomia pyrkii luokittelemaan toimialat kestäviin ja sulkemaan toiset toimialat kestävämmiksi. Ympäristönsuojelun suorituskyky taas seuraa väistämättä yritysten kannattavuutta. Kun kestävämmäksi katsottavien toimialojen rahoituksensaantia ja tuloksellisuutta heikennetään, näiden kyky investoida ympäristönsuojeluun heikkenee. Ympäristönsuojelun kokonaisuutena ei edistä se, että jos jonkin toimialan katsotaan suoriutuvan keskimääräistä heikommin, jätetään se edelleen jälkeen vaikeuttamalla rahoituksen hankintaa.

YMPÄRISTÖOIKEUDEN VS. YMPÄRISTÖLLISEN YRITYSVASTUUN OPPIRAKENTEET

YMPÄRISTÖOIKEUS

- Paikallista
 - Soveltamisala ympäristövaikutusten perusteella
 - Kansainvälisiä normeja ei sovelleta suoraan yksittäiseen oikeussubjektiin
- Ennakoitavuus, oikeusturva, pysyvyyssuoja, omaisuudensuoja
 - Ennakkovalvonta syntynyt tarpeesta luoda ennakoitavuutta normiston tapauskohtaiseen soveltamiseen
 - Ennakkovalvonnasta syntynyt tärkeimpiä pilaantumisen ehkäisykeinoja
 - Vaikea punnintatilanteet ratkotaan tapauskohtaisesti
- Mikä ei ole kiellettyä on sallittua?

YMPÄRISTÖLLINEN YRITYSVASTUU

- Universaalia
 - Soveltamisala yrityksen koon/toimialan perusteella
 - Kansainvälinen soft law tuottaa normiperustan
- Ennakoimattomuus
 - Kansainvälisiä ohjeistuksia sovelletaan check-list –tapaan, mutta valikoiden
 - Mekanismit varmistaa toiminnan hyväksyttävyyden viranomaisilta puutteellisia
- Mitä ei osoiteta huolelliseksi on kielletty?

BORENIUS

BORENIUS ATTORNEYS LTD, Eteläesplanadi 2, FI-00130 HELSINKI, FINLAND

Office: +358 20 713 33 info@borenius.com www.borenius.com